
Europejski filar praw socjalnych



Parlament Europejski, Rada i Komisja
uroczyście proklamują Europejski filar praw
socjalnych w brzmieniu przedstawionym poniżej:

EUROPEJSKI FILAR PRAW SOCJALNYCH



Antonio Tajani
Przewodniczący
Parlament Europejski



Jüri Ratas
Przewodniczący
Rada Unii Europejskiej



Jean-Claude Juncker
Przewodniczący
Komisja Europejska



ZAWARTOŚĆ

Preambula		4
ROZDZIAŁ I	Równe szanse i dostęp do zatrudnienia	10
ROZDZIAŁ II	Uczciwe warunki pracy	13
ROZDZIAŁ III	Ochrona socjalna i integracja społeczna	18

Preambuła

1. Zgodnie z art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej celem Unii jest między innymi promowanie dobrobytu jej narodów i działanie na rzecz trwałego rozwoju Europy, którego podstawą są zrównoważony rozwój gospodarczy i stabilność cen, koncepcja wysoce konkurencyjnej społecznej gospodarki rynkowej, zmierzającej do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawa jakości środowiska. Unia zwalcza wykluczenie społeczne i dyskryminację, wspiera sprawiedliwość społeczną i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między pokoleniami oraz ochronę praw dziecka.
2. Zgodnie z art. 9 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia bierze pod uwagę wymogi związane ze wspieraniem wysokiego poziomu zatrudnienia, zapewnianiem odpowiedniej ochrony socjalnej, zwalczaniem wykluczenia społecznego, a także z wysokim poziomem kształcenia, szkolenia oraz ochrony zdrowia ludzkiego.
3. Artykuł 151 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej stanowi, że Unia i państwa członkowskie, świadome podstawowych praw socjalnych wyrażonych w Europejskiej karcie społecznej, podpisanej w Turynie 18 października 1961 roku, oraz we Wspólnotowej karcie socjalnych praw podstawowych pracowników z 1989 roku, mają na celu promowanie zatrudnienia, poprawę warunków życia i pracy, tak aby umożliwić ich wyrównanie z jednoczesnym zachowaniem postępu, odpowiednią ochronę socjalną, dialog między partnerami społecznymi, rozwój zasobów ludzkich pozwalający podnosić i utrzymać poziom zatrudnienia oraz przeciwdziałanie wykluczeniu.
4. Artykuł 152 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej stanowi, że Unia uznaje i wspiera rolę partnerów społecznych na swoim poziomie, uwzględniając różnorodność systemów krajowych. Ma ona ułatwiać dialog między nimi, szanując ich autonomię.

5. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, podpisana po raz pierwszy na szczycie Rady Europejskiej w Nicei w dniu 7 grudnia 2000 r., chroni i promuje szereg podstawowych zasad, które mają zasadnicze znaczenie dla europejskiego modelu społecznego. Postanowienia tej Karty mają zastosowanie do instytucji, organów, biur i agencji Unii przy poszanowaniu zasady pomocniczości oraz do państw członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii.
6. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zawiera postanowienia określające uprawnienia Unii, między innymi w odniesieniu do swobody przepływu pracowników (art. 45 – 48), prawa przedsiębiorczości (art. 49 – 55), polityki społecznej (art. 151 – 161), promowania dialogu między kierownictwem a pracownikami (art. 154), w tym umów zawieranych i realizowanych na poziomie Unii (art. 155), równości wynagrodzeń dla pracowników płci męskiej i żeńskiej za taką samą pracę (art. 157), przyczyniania się do rozwoju wysokiej jakości kształcenia i szkolenia zawodowego (art. 165 i 166), działania Unii, które uzupełnia polityki krajowe i zachęcania do współpracy w dziedzinie zdrowia (art. 168), spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej (art. 174 – 178), opracowywania i nadzorowania realizacji ogólnych wytycznych polityki gospodarczej (art. 121), opracowywania i analizy realizacji wytycznych dotyczących zatrudnienia (art. 148), a także bardziej ogólnie, zbliżenia ustawodawstwa (art.114 – 117).
7. Parlament Europejski wezwał do opracowania i przyjęcia solidnego Europejskiego filaru praw socjalnych w celu wzmocnienia praw socjalnych i wywarcia pozytywnego wpływu na życie ludzi w krótkim i średnim terminie, a także umożliwienia wsparcia budowy europejskiego projektu w XXI w.¹ Przywódcy 27 państw członkowskich podkreślili, że niepewnością gospodarczą i społeczną należy zająć się w pierwszej kolejności, i wezwali do stworzenia obiecujących perspektyw gospodarczych dla wszystkich i gwarancji dla naszego stylu życia oraz zapewnienia młodzieży dodatkowych możliwości.²

¹ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 19 stycznia 2017 r. w sprawie europejskiego filaru praw socjalnych (2016/2095(INI)).

² Deklaracja z Bratysławy z dnia 16 września 2016 r.

Przywódcy 27 państw członkowskich oraz Rady Europejskiej, Parlamentu Europejskiego i Komisji Europejskiej zobowiązali się w programie rzymskim do pracy na rzecz Europy socjalnej. Zobowiązanie to jest oparte na zasadach trwałego wzrostu gospodarczego i propagowaniu postępu gospodarczego i społecznego, a także spójności i konwergencji, przy jednoczesnym utrzymaniu integralności rynku wewnętrznego. Unia uwzględniająca różnorodność systemów krajowych i kluczową rolę partnerów społecznych; Unia, która promuje równość kobiet i mężczyzn, a także prawa i równe możliwości dla wszystkich; Unia, która zwalcza bezrobocie, dyskryminację, wykluczenie społeczne i ubóstwo; Unia, w której młodzi ludzie mają dostęp do kształcenia i szkolenia najwyższej jakości i mogą uczyć się i znajdować zatrudnienie na całym kontynencie; Unia, która chroni nasze dziedzictwo kulturowe i promuje różnorodność kulturową³. Partnerzy społeczni zobowiązali się do dalszego angażowania się w budowę Europy, która przynosi korzyści pracownikom i przedsiębiorstwom⁴.

8. Urzeczywistnieniu jednolitego rynku w Europie w ostatnich dziesięcioleciach towarzyszył rozwój solidnego dorobku socjalnego, który przyniósł postęp w zakresie swobody przemieszczania się, warunków życia i pracy, równości kobiet i mężczyzn, bezpieczeństwa i higieny pracy, ochrony socjalnej, edukacji i szkoleń. Wprowadzenie euro dało Unii stabilną wspólną walutę, której używa 340 mln obywateli w dziewiętnastu państwach członkowskich i która ułatwia im codzienne życie oraz chroni ich przed niestabilnością finansową. Ponadto nastąpiło znaczne rozszerzenie Unii, co zwiększyło jej możliwości gospodarcze i pomogło promować postęp społeczny na całym kontynencie.
9. Rynki pracy i społeczeństwa szybko się rozwijają, a z globalizacji, rewolucji cyfrowej, zmieniających się modeli pracy oraz tendencji demograficznych i społecznych wynikają nowe możliwości i nowe wyzwania. Wyzwania, takie jak znaczne nierówności, bezrobocie długotrwałe i bezrobocie młodzieży lub solidarność

³ Deklaracja rzymska z dnia 25 marca 2017 r.

⁴ Wspólne oświadczenie partnerów społecznych z dnia 24 marca 2017 r.

międzypokoleniowa, są często podobne w różnych państwach członkowskich, chociaż występują w różnym stopniu.

10. Europa pokazała swoją determinację w przezwyciężeniu kryzysu gospodarczego i finansowego, a dzięki zdecydowanym działaniom Unia jest obecnie bardziej stabilna, zatrudnienie jest obecnie na bezprecedensowo wysokim poziomie, a stopa bezrobocia stale się obniża. Niemniej jednak konsekwencje społeczne kryzysu były daleko idące – począwszy od długotrwałego bezrobocia i bezrobocia młodzieży aż po ryzyko ubóstwa – i zajęcie się tymi konsekwencjami pozostaje pilnym priorytetem.
11. W dużym stopniu wyzwania społeczne i dotyczące zatrudnienia, przed którymi staje Europa, są wynikiem względnie niewielkiego wzrostu, który wynika z niewykorzystanego potencjału w zakresie uczestnictwa w rynku pracy i produktywności. Postęp gospodarczy jest nierozzerwalnie związany z postępem społecznym, a ustanowienie Europejskiego filaru praw socjalnych powinno być częścią szerszej zakrojonych wysiłków mających na celu stworzenie bardziej zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu modelu wzrostu gospodarczego poprzez zwiększanie konkurencyjności Europy i uczynienie go lepszym miejscem do inwestowania, tworzenia miejsc pracy i wspierania spójności społecznej.
12. Europejski filar praw socjalnych ma służyć jako przewodnik ku osiągnięciu pozytywnych wyników w zakresie zatrudnienia i sytuacji społecznej w odpowiedzi na obecne i przyszłe wyzwania, które to wyniki mają bezpośrednio na celu spełnienie podstawowych potrzeb obywateli, oraz ku zapewnieniu lepszego przyjmowania i wprowadzania w życie praw socjalnych.
13. Większy nacisk na zatrudnienie i osiągnięcie wyników w sferze społecznej jest szczególnie ważny ze względu na zwiększenie odporności i pogłębienie unii gospodarczej i walutowej. Z tego powodu Europejski filar praw socjalnych jest przede wszystkim pomyślany dla strefy euro, lecz jest skierowany do wszystkich państw członkowskich.

14. Europejski filar praw socjalnych wyraża zasady i prawa kluczowe dla sprawiedliwych i sprawnie funkcjonujących rynków pracy oraz systemów bezpieczeństwa socjalnego w Europie XXI w. Potwierdza on niektóre z praw obecnych już w dorobku prawnym Unii. Dodaje natomiast nowe zasady, które odnoszą się do wyzwań wynikających ze zmian społecznych, technologicznych i gospodarczych. Aby można było je prawnie egzekwować, zasady i prawa wymagają najpierw wprowadzenia na odpowiednim poziomie specjalnych środków lub przepisów.
15. Zasady zapisane w Europejskim filarze praw socjalnych dotyczą obywateli Unii oraz obywateli państw trzecich posiadających prawo legalnego pobytu. W przypadku gdy zasada odnosi się do pracowników, dotyczy ona wszystkich pracujących, niezależnie od statusu, warunków i okresu zatrudnienia.
16. Europejski filar praw socjalnych nie uniemożliwia państwom członkowskim lub ich partnerom społecznym ustanawiania bardziej ambitnych norm socjalnych. W szczególności żaden element Europejskiego filaru praw socjalnych nie może być interpretowany jako ograniczający lub naruszający prawa i zasady uznane, we właściwych im obszarach zastosowania, przez prawo Unii lub prawo międzynarodowe i umowy międzynarodowe, których Unia lub wszystkie państwa członkowskie są stronami, w tym Europejską kartę społeczną podpisaną w Turynie dnia 18 października 1961 r., oraz odpowiednie konwencje i zalecenia Międzynarodowej Organizacji Pracy.
17. Realizacja Europejskiego filaru praw socjalnych stanowi wspólne polityczne zobowiązanie i odpowiedzialność. Europejski filar praw socjalnych powinien być wdrażany zarówno na szczeblu Unii, jak i na szczeblu państw członkowskich, w granicach ich kompetencji, z należyтым uwzględnieniem różnych środowisk społeczno-gospodarczych i różnorodności systemów krajowych, w tym roli partnerów społecznych, i zgodnie z zasadami pomocniczości i proporcjonalności.

18. Na szczeblu unijnym Europejski filar praw socjalnych nie pociąga za sobą rozszerzenia kompetencji Unii ani zadań przyznanych na mocy traktatów. Powinien być on wdrażany w granicach tych kompetencji.
19. Europejski filar praw socjalnych opracowano z poszanowaniem różnorodności kultur i tradycji narodów Europy, jak również tożsamości narodowej państw członkowskich oraz organizacji ich organów publicznych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. W szczególności utworzenie Europejskiego filaru praw socjalnych nie narusza prawa państw członkowskich do określenia podstawowych zasad ich systemów zabezpieczenia społecznego i zarządzania ich finansami publicznymi ani nie może znacząco wpływać na ich równowagę finansową.
20. Dialog społeczny odgrywa kluczową rolę we wzmacnianiu praw socjalnych i zwiększeniu trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. Partnerzy społeczni na wszystkich szczeblach odgrywają kluczową rolę w realizacji i wdrażaniu Europejskiego filaru praw socjalnych, zgodnie ze swoją autonomią negocjowania i zawierania umów oraz prawem do prowadzenia rokowań zbiorowych i podejmowania działań zbiorowych.

ROZDZIAŁ I

Równe szanse i dostęp do zatrudnienia

Kształcenie, szkolenie i uczenie się przez całe życie

Każda osoba ma prawo do edukacji włączającej, charakteryzującej się dobrą jakością, szkoleń i uczenia się przez całe życie w celu utrzymania i nabywania umiejętności, które pozwolą jej w pełni uczestniczyć w życiu społeczeństwa i skutecznie radzić sobie ze zmianami na rynku pracy.

Równouprawnienie płci

- a. Należy zapewnić i wspierać równość traktowania i szans kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach, w tym w odniesieniu do udziału w rynku pracy, warunków zatrudnienia i możliwości rozwoju kariery.*
- b. Kobiety i mężczyźni mają prawo do równego wynagrodzenia za pracę o równej wartości.*

Równość szans

Bez względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną każdy ma prawo do równego traktowania i równych szans w dziedzinie zatrudnienia, ochrony socjalnej, edukacji, a także dostępu do dóbr i usług dostępnych dla społeczeństwa. Należy wspierać równe szanse grup niedostatecznie reprezentowanych.

Aktywne wsparcie na rzecz zatrudnienia

- a. *Każdy ma prawo do terminowego i dostosowanego do potrzeb wsparcia na rzecz poprawy perspektyw zatrudnienia lub prowadzenia działalności na własny rachunek. Obejmuje to prawo do otrzymania wsparcia w poszukiwaniu pracy, szkoleniu i zmianie kwalifikacji zawodowych. Każdy ma prawo do przeniesienia uprawnień do ochrony socjalnej i do szkolenia w trakcie przekwalifikowania zawodowego.*
- b. *Młodzi ludzie mają prawo do dalszego kształcenia, przyuczenia do zawodu, stażu lub dobrej oferty zatrudnienia w ciągu 4 miesięcy od uzyskania statusu bezrobotnego lub ukończenia edukacji.*
- c. *Osoby bezrobotne mają prawo do ciągłego i konsekwentnego wsparcia dostosowanego do ich indywidualnych potrzeb. Osoby długotrwale bezrobotne mają prawo do dogłębnej indywidualnej oceny najpóźniej do 18. miesiąca bezrobocia.*

ROZDZIAŁ II

**Uczciwe warunki
pracy**

Bezpieczne i elastyczne zatrudnienie

- a. *Niezależnie od rodzaju i czasu trwania stosunku pracy pracownicy mają prawo do sprawiedliwego i równego traktowania w odniesieniu do warunków pracy, dostępu do ochrony socjalnej i szkoleń. Należy wspierać przechodzenie w kierunku otwartych form zatrudnienia.*
- b. *Należy zapewnić pracodawcom niezbędną elastyczność, zgodnie z prawodawstwem i układami zbiorowymi, tak by mogli sprawnie dostosowywać się do zachodzących w kontekście gospodarczym zmian.*
- c. *Należy wspierać innowacyjne formy zatrudnienia, które gwarantują wysoką jakość warunków pracy. Należy zachęcać do przedsiębiorczości i samozatrudnienia. Należy ułatwić mobilność zawodową.*
- d. *Należy zapobiegać powstawaniu stosunków pracy prowadzących do niepewnych warunków pracy, w tym poprzez wprowadzenie zakazu nadużywania nietypowych umów o pracę. Każdy okres próbny powinien mieć rozsądny czas trwania.*

Wynagrodzenia

- a. *Pracownicy mają prawo do sprawiedliwego wynagrodzenia, które zapewnia przyzwoity poziom życia.*
- b. *Należy zadbać o odpowiednie płace minimalne, tak by zapewnić zaspokojenie potrzeb pracownika i jego rodziny w świetle krajowych warunków ekonomicznych i społecznych, przy jednoczesnym zapewnieniu dostępu do zatrudnienia i motywacji do poszukiwania pracy. Należy zapobiegać ubóstwu pracujących.*
- c. *Wszystkie wynagrodzenia są ustalane w sposób przejrzysty i przewidywalny, zgodnie z praktyką krajową i z poszanowaniem autonomii partnerów społecznych.*

Informacje o warunkach zatrudnienia i ochrona w przypadku zwolnień

- a. *Pracownicy mają prawo otrzymać w momencie nawiązania stosunku pracy pisemną informację o ich prawach i obowiązkach wynikających ze stosunku pracy, w tym w trakcie okresu próbnego.*

- b. *W przypadku zwolnienia z pracy pracownicy mają prawo do uzyskania wcześniej informacji o przyczynach takiego zwolnienia, przysługuje im również rozsądny okres wypowiedzenia. Mają oni prawo do skutecznego i bezstronnego rozstrzygnięcia sporów, a w przypadku nieuzasadnionego zwolnienia z pracy prawo do dochodzenia roszczeń, w tym do odpowiedniej rekompensaty.*

Dialog społeczny i zaangażowanie pracowników

- a. *Należy prowadzić konsultacje z partnerami społecznymi w sprawie opracowywania i wdrażania polityk gospodarczych i społecznych oraz polityk zatrudnienia zgodnie z praktykami krajowymi. Należy ich zachęcać do negocjowania i zawierania układów zbiorowych w sprawach, które ich dotyczą, z poszanowaniem ich autonomii i prawa do podejmowania działań zbiorowych. W stosownych przypadkach porozumienia zawarte między partnerami społecznymi są wdrażane na szczeblu Unii i jej państw członkowskich.*
- b. *Pracownicy lub ich przedstawiciele mają prawo do uzyskiwania informacji i wyrażania swojej opinii w odpowiednim czasie w dotyczących ich kwestiach, w szczególności w odniesieniu do transferów, restrukturyzacji oraz łączenia przedsiębiorstw, a także zwolnień grupowych.*
- c. *Zachęca się do wspierania zwiększonej zdolności partnerów społecznych do propagowania dialogu społecznego.*

Równowaga między życiem zawodowym a prywatnym

Rodzice oraz osoby pełniące obowiązki opiekunów mają prawo do odpowiednich urlopów, elastycznej organizacji pracy oraz dostępu do usług w zakresie opieki. Kobiety i mężczyźni mają równy dostęp do specjalnych urlopów służących wypełnianiu obowiązków w zakresie opieki oraz należy zachęcać ich do korzystania z takich urlopów w racjonalny sposób.

Zdrowe, bezpieczne i dobrze dostosowane środowisko pracy oraz ochrona danych

- a. Pracownicy mają prawo do wysokiego poziomu ochrony zdrowia i bezpieczeństwa w miejscu pracy.*
- b. Pracownicy mają prawo do środowiska pracy dostosowanego do ich potrzeb zawodowych i które pozwala im przedłużyć okres ich uczestnictwa w rynku pracy.*
- c. Pracownicy mają prawo do ochrony swoich danych osobowych w kontekście zatrudnienia.*

ROZDZIAŁ III

Ochrona socjalna i
integracja społeczna

Opieka nad dziećmi i wsparcie dla dzieci

- a. *Dzieci mają prawo do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, które charakteryzują się dobrą jakością i przystępną ceną.*
- b. *Dzieci mają prawo do ochrony przed ubóstwem. Dzieci ze środowisk znajdujących się w niekorzystnej sytuacji mają prawo do szczególnych środków służących zwiększeniu równości szans.*

Ochrona socjalna

Bez względu na rodzaj i czas trwania ich stosunku pracy pracownicy i w porównywalnych warunkach osoby samozatrudnione mają prawo do odpowiedniej ochrony socjalnej.

Zasiłki dla bezrobotnych

Osoby bezrobotne mają prawo do odpowiedniego wsparcia w zakresie aktywizacji ze strony publicznych służb zatrudnienia służącego (re)integracji na rynku pracy i do właściwych świadczeń dla bezrobotnych otrzymywanych przez rozsądny czas, odpowiednio do płaconych przez nich składek i zgodnie z krajowymi zasadami kwalifikowalności. Tego rodzaju świadczenia nie powinny stanowić czynnika zniechęcającego do szybkiego powrotu do zatrudnienia.

Dochód minimalny

Każdy, kto nie dysponuje wystarczającymi zasobami, ma prawo do odpowiedniego dochodu minimalnego zapewniającego godne życie na wszystkich jego etapach oraz skuteczny dostęp do towarów i usług wspierających. W przypadku osób zdolnych do pracy świadczenia związane z dochodem minimalnym powinny być powiązane z zachętami do (ponownego) włączenia się do rynku pracy.

Świadczenie emerytalne i renty

- a. Pracownicy i osoby pracujące na własny rachunek przechodzące na emeryturę mają prawo do emerytury proporcjonalnej do ich składek oraz zapewniającej odpowiedni dochód. Kobiety i mężczyźni mają równe szanse w odniesieniu do nabywania praw emerytalnych.*
- b. Każdy człowiek w podeszłym wieku ma prawo do posiadania środków umożliwiających godne życie.*

Ochrona zdrowia

Każdy ma prawo do szybkiego dostępu do przystępnej cenowo, prewencyjnej i objawowej opieki zdrowotnej dobrej jakości.

Integracja osób niepełnosprawnych

Osoby niepełnosprawne mają prawo do otrzymania wsparcia dochodu, które zapewni godne życie, usług, które pozwolą im na uczestnictwo w rynku pracy i w życiu społecznym, a także do środowiska pracy dostosowanego do ich potrzeb.

Opieka długoterminowa

Każdy ma prawo do przystępnych cenowo i dobrej jakości usług opieki długoterminowej, w szczególności opieki w domu i usług środowiskowych.

Mieszkalnictwo i pomoc dla bezdomnych

- a. Należy zapewnić osobom potrzebującym dostęp do mieszkań socjalnych lub pomocy mieszkaniowej dobrej jakości.*
- b. Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji mają prawo do odpowiedniej pomocy i ochrony przed przymusową eksmisją.*
- c. Osoby bezdomne otrzymują odpowiednie schronienie oraz świadczone są na ich rzecz usługi służące promowaniu ich integracji społecznej.*

Dostęp do podstawowych usług

Każdy ma prawo dostępu do podstawowych usług dobrej jakości, w tym wody, urządzeń sanitarnych, energii, transportu, usług finansowych i usług łączności cyfrowej. Osoby potrzebujące otrzymają wsparcie w zakresie dostępu do tych usług.

